

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ТА ЇХ РОЛЬ У РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ В УКРАЇНІ

Литвиненко Олексій Юрійович

аспірант,

Науковий керівник: Шкута О.О., д.ю.н., професор

Класичний приватний університет

Захист прав людини є одним із найважливіших напрямів діяльності багатьох соціальних інституцій. У свою чергу, захист прав засуджених до позбавлення волі безпосередньо пов'язаний із нормотворчістю та впливає на формування й розвиток національної та міжнародної судової практики. Проведений аналіз показує, що Україна є одним з лідерів країн, проти яких подається найбільша кількість заяв до ЄСПЛ [1], що стосується й проблем забезпечення прав засуджених як складових їх правового статусу до позбавлення волі. З огляду на це, досліджувана нами проблема вимагає не лише теоретичного і практичного аналізу, вона ставить перед нами завдання надати адміністрації установ виконання покарань відповідні методичні рекомендації щодо механізму реалізації правового статусу засуджених до позбавлення волі. Це, по-перше, дасть змогу розширити знання персоналу ДКВС України, а по-друге, зменшити кількість звернень засуджених до ЄСПЛ.

Проведені останнім часом дослідження у сфері виконання й відбування покарань свідчать, що сьогодні особливо актуальним стало питання вивчення механізму реалізації правового статусу засуджених до позбавлення волі на певний строк.

Вивчення міжнародних пенітенціарних стандартів показало, що це невід'ємне право закріплено в актах загального (універсального) характеру, які є обов'язковими в Україні в силу їх ратифікації Верховною Радою.

Відтак, на рівні стандартів ООН право засуджених на життя гарантується ст. 3 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має право на життя, на свободу і на особисту недоторканність» [2] та ст. 6 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права, який визнає право кожної людини на життя, наголошуючи, що це право «має бути захищене законом» і «ніхто не може бути позбавлений життя свавільно» [3].

Відповідні положення розвиває й Рада Європи. Зокрема, відповідно до змісту Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод,

«право кожного на життя охороняється законом. Нікого не може бути умисно позбавлено життя інакше ніж на виконання смертного вироку суду, винесеного після визнання його винним у вчиненні злочину, за який закон передбачає таке покарання» (ст. 2) [4].

У контексті сучасних реалій привертає увагу положення протоколу № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, у якому наголошено на скасуванні смертної кари. Однак держави можуть у своєму законодавстві передбачити смертну кару за діяння, які вчинено під час війни чи неминучої загрози війни [5]. Відповідно до міжнародних стандартів, смертна кара застосовується тільки у випадках, передбачених законом держави та відповідно до його положень. Зважаючи на це, держава має повідомляти Генеральному секретареві Ради Європи про такі положення свого закону.

Слідуючи позитивній європейській практиці й наслідуючи досвід провідних країн, 28 листопада 2002 р. Україна ратифікувала Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин [6].

Отже, вищенаведені положення ключових міжнародних документів із прав людини (у тому числі тих, які мають пряме поширення на її правовий статус в умовах несвободи) мають на меті лише одне – захист людини від будь-якого свавільного позбавлення її життя як державою, так і іншими особами.

Щодо такого права засуджених до позбавлення волі, як «на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності» (абз. 3 ч. 1 ст. 8 КВК України) [7], то воно також, як і попереднє, має своє міжнародне підґрунтя.

Незважаючи на окремі випадки порушення цього права засуджених у місцях несвободи, на чому, зокрема, наголошено й у Розпорядженні Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках» від 16 грудня 2022 р. № 1153-р [8], переконані, що жодним чином не можна обмежувати особу у праві на повагу людської гідності.

Зокрема, Конституційний Суд України наголошує, що людську гідність необхідно трактувати як право, гарантоване ст. 28 Конституції України, і як конституційну цінність, яка наповнює сенсом людське буття, є фундаментом для усіх інших конституційних прав, мірилом визначення їхньої сутності та критерієм допустимості можливих обмежень таких прав. Наведене опосередковано підтверджується унікальним значенням людської гідності в Конституції України, за якою, зокрема, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3); усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах (ст. 21); кожен зобов'язаний неухильно

додержуватися Конституції України та законів України, не посягати на права і свободи, честь і гідність інших людей (ч. 1 ст. 68) [9].

Окрім цього, ми звертаємо увагу на Загальну декларацію з прав людини, у ч. 2 ст. 29 якої чітко прописано, що «при здійсненні прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві» [10].

Отже, проведений аналіз показав, що право засуджених до позбавлення волі на гуманне ставлення до них та на повагу їх людської гідності, окрім норм українського права, міститься й у низці міжнародно-правових актів, до основних з яких належать: Загальна декларація прав людини; Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод; Міжнародний пакт про громадянські і політичні права; Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання; Європейська конвенція про запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню; Основні принципи поводження з ув'язненими; Мінімальні стандартні правила ООН щодо поводження з ув'язненими (Правила Нельсона Мандели); Європейські пенітенціарні правила (далі – ЄПП); Звід принципів захисту всіх осіб, які піддаються затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі; Кодекс поведінки посадових осіб щодо підтримки правопорядку та ін.

Література:

1. Попри війну, Україна зберігає лідерство в порушенні прав людини: статистика Європейського суду з прав людини. 13.02.2023. URL: <https://advokatpost.com/popry-vijnu-ukraina-zberihaie-liderstvo-v-porushenni-prav-liudyny-statystyka-ievropejskoho-sudu-z-prav-liudyny/> (дата звернення: 04.10.2023).

2. Загальна декларація прав людини : декларація ООН від 10 груд. 1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015# (дата звернення: 07.05.2021).

3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права: прийнято Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966 та ратифіковано Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19.10.1973. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_043#Text (дата звернення: 04.10.2023).

4. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод: прийнята Радою Європи 04.11.1950 та ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.97 (редакція від 02.10.2013). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004#Text (дата звернення: 04.10.2023).

5. Протокол № 6 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари від 28.04.1983. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_802#Text (дата звернення: 04.10.2023).

6. Протокол № 13 до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, який стосується скасування смертної кари за всіх обставин від 03.05.2002. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_180#Text (дата звернення: 04.10.2023).

7. Кримінально-виконавчий кодекс України: Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 3–4. Ст. 21.

8. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках: розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 03.06.2023).

9. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#> (дата звернення: 07.05.2021)

10. Загальна декларація прав людини: декларація ООН від 10 груд. 1948 р. № 995_015. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_015# (дата звернення: 07.05.2021)

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-351-7-107>

РЕЄСТРАЦІЇ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ (ПЕРЕБУВАННЯ) ІНОЗЕМЦЯ НА ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ ЯК РІЗНОВИД АДМІНІСТРАТИВНИХ ПОСЛУГ

Шаронова Наталія Олександрівна

здобувач

Закладу вищої освіти «Міжнародний університет бізнесу і права»

Поряд з громадянами України на її території перебувають іноземці та особи без громадянства, а також біженці і мігранти. У загальному вигляді основи правового статусу перших порівняно зі статусом громадян України закладені у ст. 36 Конституції України, згідно з якою «іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і методами, а також несуть ті самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками,